

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

תוכן

- א. הנהו ביריוני דהוו בשיבבותן אנא בעי רחמי דלימותו והיא בעיא רחמי דליהדרו בתיובתא ואהדרו.....1
- ב. אזיל וקאי בדוכתא עמיקתא דכתיב ממעמקים קראתיך ה'.....2
- ג. אישתמח על קברא דאבוה אמר ליה אבא אבא הני מצערו לי.....3
- ד. לא מיקבלי עלי אינשי ביתי אמר ליה מה שמה חנה תתייפי חנה ונתייפת.....4

דף כג:

א. הנהו ביריוני דהוו בשיבבותן אנא בעי רחמי דלימותו והיא בעיא רחמי דליהדרו בתיובתא ואהדרו

כבר התבאר במסכת ברכות דף י. שמצוה להתפלל על הרשעים שישוּבו בתשובה¹, והרוע והחטא יתבטל מן העולם. ועל כך יש לכּוּן בברכת "השיבנו".

ואסור להתפלל על הרשעים שימותו, או שיקרה להם רע. ואפילו שם רשעים ירקב² אין לומר. ואסור לשנאתם, ואפילו אם הם מצערים אותו. אך יש לשנוא את הרע שהם עושים. ולהתפלל שיעקר מהם.

אך י"א³ שעל מחטיאי הרבים, יש להתפלל שימותו, וזוהי כונת ברכת "המינים"

אך עיקר הכוונה בברכת "המינים" שכשיאמר אֵל תְּחִי תְקוּהָה, ויתפלל שלא יהיה תקוה להם שיהיו עוד המשומדים במציאות, רק יסורו מן העולם. שלא יהיו עוד אנשים כאלו בעולם, רק יחזרו מן מעשיהם.

¹ וכן בזוהר מדרש הנעלם (פרשת וירא דף צו.) "אמר רבי מצוה לו לאדם להתפלל על הרשעים ומובא גם ביסוד ושורש העבודה בשער הכולל פ"ז וצינו גם בגליון הש"ס כאן
² בשו"ת בית שער (יורה דעה סימן רכט) ושם רשעים ירקב איירי לאחר מיתתו וכמו זכר צדיק לברכה לחיי העוה"ב
³ במעשה רקח (על הרמב"ם תפילה פרק ב' ס"ק א) שדעתו שיש להתפלל על מחטיאי הרבים שיכרתו הם עצמם וכ"כ בספר בניהו בן יהודע כאן

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

וְכָל הַמֵּינִים פְּרָגַע יֵאבְדוּ, וַיֵּשׁ גּוֹרְסִים וְכָל הַזָּדִים פְּרָגַע יֵאבְדוּ. שְׁלֵא תְהִיָּה דַעַת מִיָּנוֹת בְּעוֹלָם, וְאִיזוּ נֵאבְדִים הַמֵּינִים מִן הָעוֹלָם. וַיֵּשׁ שְׁלֵא גָרְסוּ כֵן אֵלֵא וְכָל הַרְשָׁעָה פְּרָגַע תֵּאבְדַּד.

וְכָל אֲזִיבֵי עֶמֶד מִהֲרָה יִפְרָתוּ, גַּם כֵּן לִשְׁוֹן זֶה שִׁסּוּלְקוֹ אֲזִיבֵי עֶמֶד, וְזֶה פִירוּשׁ יִפְרָתוּ, שְׁלֵא יִהְיֶה נִמְצָא עוֹד אֲזִיבִים לַעֲמֵד. וְלֵא תְהִיָּה מַלְכוּת זְדוּן בְּעוֹלָם⁴. וַיֵּשׁ שְׁגָרְסוּ וְכָל אֲזִיבֵי וְכָל שׁוֹנְאֵי מִהֲרָה יִפְרָתוּ.

וְכָל זֶה לַעֲנִין הַרְגֵּשׁת הַלֵּב, וְהַתְּפִילָה שִׁתְּפַלֵּל. אֲךְ בְּהַלְכוֹת לִשְׁוֹן הָרַע. וְדִינֵי בֶן אָדָם לְחִבְרֹו, יֵשׁ לְהַתְּנַחַג עִם אֲפִיקוֹרֵס וּמִשׁוּמֵד. כֵּאֲדָם שְׁנֵאֵי וּלְבִזּוֹתוֹ. וַיִּתְּבֵאֵר בְּמִקוֹמוֹ.

ו"א⁵ שְׁוִסִיף לִפְנֵי חַתִּימַת בְּרַכַּת הַשִּׁיבְנו אֶת הַתְּפִילָה הַבֵּאָה: "יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתַּחֲתוֹר חַתִּירָה תַּחַת כֶּסֶף כְּבוֹדֶךָ לְקַבֵּל בְּתִשׁוּבָה (פְּלוּנֵי בֶן פְּלוּנֵי) וְכָל הָעוֹבְרִים עַל מִצְוֹתֶיךָ, יִחוּפֶךָ לְבִבְס לַעֲשׂוֹת רִצּוֹנְךָ בְּלִבְבֵי שְׁלֵם כִּי יִמְנָךְ פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל שְׁבִים, וְהַחֲזִירֵנוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלִימָה לִפְנֶיךָ" וַיַּחֲתוּם בְּרַכַּת הַשִּׁיבְנו.

ב. אֲזִיבֵי וְקֵאֵי בְּדוֹנְתָא עֲמִיקְתָא דְכַתִּיב מִמַּעַמְקִים קְרֵאֲתִיךָ ה'

כְּבַר הַתְּבֵאֵר בְּמַסְכַּת בְּרַכּוֹת דָּף י'. שֶׁהַמַּתְּפַלֵּל⁶, לֵא יַעֲמוֹד בְּמִקוֹם גְּבוּהָ מִג' טַפְחִים (24 ס"מ לְגֵר"ח נֵאָה וְלַחֲזו"א 28.8 ס"מ) וַיִּתְּפַלֵּל. וְאֲפִילוֹ אִם עוֹמֵד עַל גְּבֵי תְלוּלִית בְּקֶרְקַע, שְׁנִבּוּהָ מִג' טַפְחִים אִסוּר.

שְׁלֵשָׁה טַעֲמִים נֵאֲמָרוּ בְּרֵאשׁוֹנִים וּבְפּוֹסְקִים בְּסִיבַת הָאִיסוּר: א. מִשׁוּם בִּיעֲתוֹתָא, שֶׁהוּא טְרוּד וִירָא שְׁמָא יְפוּל, וְלֵא יוּכַל לְכוּיִן בְּתִפְלִתוֹ. ב. לְפִי שְׁנֵאֲמָר (תְּהִלִּים קַל פְּסוּק א) מִמַּעַמְקִים קְרֵאֲתִיךָ ה' וְאִין גְּבַהוֹת לִפְנֵי הַמִּקוֹם. ג. תְּפִילָה כְּמוֹ הָעֲבוּדָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וּבְבֵית הַמִּקְדָּשׁ חֲצִיצָה בֵּין הַכְּהֵן לְקֶרְקַע פּוֹסֵל אֶת הָעֲבוּדָה.

וְחֹשְׁשִׁים לְכָל הַטַּעֲמִים הַנ"ל. וְלְפִיכֵךְ לֵא יַעֲמוֹד עַל גְּבֵי מַטָּה, וְלֵא עַל גְּבֵי כֶּסֶף, וְלֵא עַל גְּבֵי סַפְסֵל. אֲפִי אִינֵן גְּבוּהִין ג', וַיֵּשׁ מִתִּירִים אִם אִינֵם גְּבוּהִים ג'.

הִיָּה גְבוּהָ ג' וַיֵּשׁ בּוֹ ד' אַמּוֹת עַל ד' אַמּוֹת, (לְגֵר"ח נֵאָה 1.92 מֵטֵר וְלַחֲזו"א 2.3 מֵטֵר) הָרִי הוּא כְּעִלְיָהּ וּמוֹתֵר לְהַתְּפַלֵּל בּוֹ. וְכֵן אִם הִיָּה מוֹקֶף מַחֲצִיאוֹת,

⁴ בְּמַהֲר"ל בְּסִפֵּר בְּאֵר הַגּוֹלָה (בְּאֵר הַשְּׁבִיעִי פֶרֶק ו) וְהַזְהִירוֹ שְׁלֵא יִהְיוּ תְפִילוֹתֵינוּ אֶף עַל הַרְשָׁעִים שִׁימוֹתוֹ, רַק שְׁלֵא יִהְיוּ נִמְצָאִים הַחֲטָאִים, כִּי יִשׁוּבוּ אֶל הַשֵּׁם

⁵ ו בְּסִפֵּר קַב הַיִּשָּׁר – פֶּרֶק ה

⁶ שׁו"ע וְנו"כ ס' צ סעי' א ב

לְהַצְטַרְפוֹת לְהַלְכוֹת הַדְּרָף הַיּוֹמִי לְהַלְכָה לְמַעֲשֵׂה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

אף על פי אין בו ד' על ד', מותר להתפלל בו, שאין גובהו ניכר, כיון שחלק רשות.

היה זקן או חולה, שקשה לו לרדת מעל המיטה מותר, ואם יש חשש שיפול והוא טרוד וחושש על כך ולא יכוין בתפילתו, י"א שאין לו להתיר להתפלל על המיטה בימה חדשה שבבהכ"נ שעדיין לא הוקפה מחיצות, אסור להתפלל עליה.

אם עומד במקום גבוה וכוונתו להשמיע לעבור מותר. ואם אין יכול לכוון כראוי מחשש שמא יפול, יש האוסרים הגם שכוונתו להשמיע לעבור.

שמש שמקומו לעמוד שם בקביעות לערכי בהכ"נ מותר.

נהוג היה שהמקום שהש"ץ עומד עליו הוא עמוק, משאר בהכ"נ משום ממעמקים קראתיך ה'. ולכן נקרא הש"ץ בכ"מ יורד לפני התיבה. ובימינו אין מדקדקים בכך.

עבר והתפלל במקום גבוהה, אין צריך לחזור ולהתפלל.

ג. אישתתח על קברא דאבוה אמר ליה אבא אבא הני מצערו

ל"י

נהגו כל ישראל לפקוד את מתייהם ולהשתתח על קבריהם ולהודיע שם צערם⁷, ובספר הסידים⁸ כתב "ברזילי הגלעדי אמר (שמואל ב יט פסוק לח) וְאִמַּת פְּעִירֵי עַם קָבַר אָבִי וְאָמִי שֵׁישׁ הִנָּא לְמַתִּים שְׂאוּהִבִיהֶם הוֹלְכִים עַל קְבִירֵיהֶם וּמְבַקְשִׁים לְנַשְׁמָתָם טוֹבָה, וְכַשְׂמִבְקָשִׁים עֲלֵיהֶם הֵם מִתְפַּלְלִים עַל

⁷ רדב"ן על הרמב"ם אבל פ"ד ה"ד וכדמוכח הכא בנמ', ועיין שו"ת מהר"ם שיק אורח חיים סימן רצג שמה שחששו בזה משום דורש אל המתים, זה אינו. הדא, דהרי קיימא לן ביורה דעה סימן קע"ט סעיף י"ד דכל שדורש מן הרוח ונשמה אינו בכלל דורש אל המתים. מכל שכן שכן מבואר בהדיא בזוהר [אחרי דף ע' ע"ב] שכבר הקשו קושיא זו שם דליתסר משום דורש אל המתים, ותירץ כמו שהביא העין יעקב בפירושו ריש פרק מי שמתו [ברכות יח ע"ב] בביאור הדבר. ושם ביאר הזוהר דאין זה דורש אל המתים. הדא, דצדיקים חיים וקיימים היינו נשמותיהם. ושנית, שאין מבקשים מהם, אלא עיקר התפילה והדרישה והבקשה הוא מאת ה', אלא שהשם יתברך מקבל תפילתן בזכות הצדיקים המבקשים גם כן רחמים. ועיי"ש שאין בזה משום לא יהיה לך אלוהים אחרים דוודאי קים להו לחכמינו וזכרונם לברכה דהמתים מצטערים בצער החיים ותורה לא אסרה אלא מליתן אלקות לשום נברא, אפילו למלאך, ולכך אסור להתפלל אליהם שימליצו טוב עבורינו, שבוה נותן להם כח ושררות. לא כן המתפלל על קברות הצדיקים שיתפללו בעדינו, אין נותן להם שררות בזה, אלא מודיע צערו להם שיצטערו עמו, ועל ידי זה בצערם יהיה תשועה לו שבזכותם ירחם ה', ועל כן אין לנו מקום לאסור תפילה זו. ועיין שו"ת מנחת יצחק ח"ח נג

⁸ סי' תשי.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

החיים, ושכן מצינו בכלב בן יפונה שנשתטח על קברי האבות ואמר אבותי בקשו עלי רחמים" עכ"ל.

וכבר התבאר לעיל דף טז. שמותר לומר תהא מליץ יושר ותתפלל בעדינו לה' יתברך, דמכיון שאומר לו שיתפלל להית"ש הרי אין זו מוגמה למת עצמו, אלא כמו שמבקשים מצדיק חי⁹ שיתפלל בעדו, אבל להתפלל למת עצמו שיענהו לכו"ע אסור¹⁰.

ומכאן נתפשט מנהג יפה בישראל שהולכים על קברי אבות להתפלל ביום שמת בו אביו או אמו¹¹. ונוהגים להתפלל שם בעד המתים¹², שהחי יכול לבקש להקל דין המתים, כמו שמצינו בדוד שהתפלל בעד אבשלום בנו.

וכן נהגו בזמננו לבקר את הקבר ביום שמת בו אביו או אמו ואומרים שם במנין עשרה, או אף ביחידות פרקי תהלים מיוחדים ותפלה לעילוי נשמתם¹³, אבל הלימודים שלומדים ביום זה, און לומדים על קברם, ולא בבית הקברות.

ד. לא מיקבלי עלי אינשי ביתי אמר ליה מה שמה חנה תתייפי חנה ונתייפת

כבר נתבאר במסכת ברכות דף לד. שהמבקש רחמים על חבירו א"צ להזכיר שמו שכן מצינו במשה בהתפללו על רפואת מרים שאמר (במדבר יב פסוק יג) **יֵאלֶּןָא רַפָּא נָא לָהּ**, ולא אמר למרים. אולם¹⁴ זה דוקא בפניו, אבל כשמתפלל שלא בפניו צריך להזכיר שמו¹⁵. י"א שאם רוצה רשאי להזכירו

⁹ ועיין מנח"י ח"ח סי' נ"ג שכתב דממעם זה יש ענין להניח פיתקאות (קויטליך) על קברות הצדיקים כמו שנותנים לצדיק בעודו חי, דגם לאחר מיתה נקרא חי.

¹⁰ גשר החיים פכ"ט אות ט' עמ' ש"ט, ועי' שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' רצ"ג ודרכי תשובה סי' קע"ט ס"ק לו. ועי' בארוכה בס' גשר החיים להרי"מ טוקצינסקי ח"ב פכ"ו

¹¹ קב הישר פרק ע"א, ושם שאף אם אינו במקום קברי אבותיו יכול לילך על שאר קברי ישראל ולהתפלל שם. ועי' תפא"י עדיות סופ"ב שביום היא"צ יאות לילך על קברי אבות כי אז יש לנשמה השפעה גדולה בו

¹² שו"ת כתב סופר יו"ד סי' קע"ח ע"פ הרוקח שהובא בב"י או"ח סי' תרכ"א

¹³ עי' גשר החיים ח"א פל"ב (ושם שאומרים המזמורים לג', טז, יז, עב, צא, קד, קל, וכן אותיות השם ואותיות נשמה במזמור קיט, ותפלת אנא וקדיש), ועי' ש"ש פכ"ט על ביקורי קברים בכלל ועל הימים שנוהגים שלא לבקר בהם, ועל המנהג להקדים או לאחר אם חל היא"צ בימים אלו, ושם ח"ב פכ"ו בארוכה

¹⁴ מנן אברהם סימן קיט ס"ק א

¹⁵ ולכאורה כן מוכח מהגמ' הכא "אמר ליה מה שמה" וכן הוכיח בשו"ת יביע אומר חלק ב אורח חיים סימן יא

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרה היומי

מסכת תענית

בשמו אף בפניו¹⁶. ויש מחלקים¹⁷ שאם מתפלל על רפואתו יש להקפיד ואין להזכיר את שמו בפניו, אלא כשאדם מתפלל על חברו להמשיך לו טובה, טוב שיזכיר את שמו. אך אין צריך להזכיר שם אמו¹⁸. וכן עיקר.

וכבר התבאר במסכת שבת דף סו: שהמתפלל על החולה, או על אדם אחר להצלחה, וכן הלוחש קמיעות וסגולות, וכן כשעושים כפרות או פדיון נפש וכן המתפלל על עצמו, יזכירו בשם אמו ולא בשם אביו¹⁹.

ולענין השכבה ישנם מנהגים שונים. יש שמזכירים את שם האב, פלוני בן פלוני. ויש שמזכירים את שם האם, פלוני בן פלונית. וישנם שמזכירים את שני השמות, פלוני בן פלוני ופלונית ואין הדברים הללו לעיכובא, ונהרא ונהרא ופשטיה, ואין לשנות מן המנהג²⁰.

¹⁶ כ"כ בס' רוב דגן כך מוכח לכאורה מדלהלן דף כה. אמר לה מה שמך אמרה ליה איכו אמר איכו ניממו כשוריד אולם יש לדחות ששם איירי להמשיך לה טוב ולא רפואה ועוד יש לחלק כמש"כ בס' בן יהוידע שם שכ', דדוקא גבי מרים שהתפלה היתה על גופה א"צ להזכיר שמה, כיון שגופה לפניו. משא"כ גבי איכו שהתפלה על הכשורי ואין גוף הכשורי לפניו, לכן הוצרך לפרש בשמה.

¹⁷ בס' בן יהוידע ברכות לד שם וכ"מ בעיון יעקב (ברכות שם) שכ', שא"צ להזכיר שמו, כי אולי השם גרם החולי, שהרי בשביל כן משנים שם החולה ע' ביו"ד (סי' שלה). ע"כ. וע' בספר חסידים (סי' רמד) שהשם גורם לטובה או לרעה. [ושם (סי' רמה) ובמפרש, שאף שם האב משפיע]. ולפ"ז א"ש מ"ש רש"י בס' הפרדס לא יזכיר שמו. והובא בס' עינים למשפט (ברכות שם), וכ' דמעמא בעי אמאי לא יזכירנו. ולפי האמור ניהא. שו"ת יביע אומר שם. וכן בהגהות מהריק"ש (סי' תקעו), שכ' ג"כ ואין להזכיר שם החולה בתפלה. ברכות פ' א"ע. עכ"ל. ומשמע דקפידא הוי.

¹⁸ שהרי באיכו תענית כה. לא הזכיר שם אמה וע"כ שבפניה אין צריך כיון שאין צריך לברר כל כך שהרי בפניה היה, אולם צ"ע אמאי גבי חנה בתענית כגו: לא הזכיר שם אמה שהרי שלא בפניה היה.

¹⁹ בשו"ת יביע אומר חלק ב אורח חיים סימן יא האריך שם והביא רש"ל בחכמת שלמה, ג"ב דוקא נקט פלוני בן פלונית, שבני אדם מכירין האשה שהיא אם הולד יותר מאביו. כך שמעתי. ע"כ והביא מוזה"ק (פ' לך לך דפ"ד ע"א), שכ' שם בזה"ל והושיעה לכן אמתך. וכי לא הוה בריה דישי איהו, עד דאיהו אמר בשמא דאמיה, ולא בשמא דאבוי. אלא, הא אוקימנא, דכד ייתי בני לקבל מלה עלאה לאדפרא, פעי למתך במלה דאיהו ודאי. ועל דא, אדכר לאמיה, ולא לאבוי. ותו, הא תנינן דדא מלך דקאמין. פי' וכי לא היה בנו של ישי, עד שהיה צריך לומר בשמו של אמו, ולא בשמו של אביו. ומשיב, אלא בארנוהו. כאשר יבא האדם להזכיר עצמו לקבל דבר עליו, הוא צריך לבא בדבר שהוא ברור. וע"כ הזכיר את אמו, שאמר לבן אמתך ולא לאביו. ועוד הרי למדנו שזהו מלך סתם כמו שאמרנו. כלומר, שלא התפלל בשביל עצמו אלא בשביל הנוקבא הנקראת מלך סתם, וע"כ הזכיר לאמו, שה"ס הנוקבא ולא הזכיר לאביו. עכ"ל. והוא כמ"ש רש"ל בשבת (סו:) הנ"ל מפי השמועה, ויפה כיון שמועתו, כי יסודתו בהררי קודש, הוזה"ק הנ"ל.

²⁰ שו"ת יביע אומר שם

להצטרפות להלכות הדרה היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>